

PETER LARSSON:

Partisplittring i försvarsfrågor

Den nya tiden med ett fredligare Europa tenderar att splittra de politiska partierna om försvarets ställning. Ett svenskt ställningsstagande om vår säkerhetsroll i Europa skulle tjäna vår egen säkerhet och underlätta för politisk enighet.

Den svenska säkerhetspolitiken står i dag och väger. Officiellt toffas neutraliteten ned på bekostnad av en europeisk identitet. Reellt är vi i ett doktrinlöst tillstånd. Utvecklingen de sista åren har förändrat mycket i vår omvärld men även hos oss. 1992 års försvarsbeslut har givit försvarsmakten en omorientering med begränsade uppgifter om än med balanserad ekonomi och bättre utrustning.

Vägen till FB 92 visar en politisk villrådighet, som till viss del är förståelig i omvälvningarnas tidevarv. Men beslutsprocessen visade också på flera olyckliga faktorer. Försvarets obalanser blev allt djupare ju längre försvarskommittén och dess motpart gav och fick direktiv och utredningar. På hösten stod det klart att det fanns stora politiska skiljaktigheter om anslagen, då kommittén upplöstes. Beslutet sköts fram ett år med en nollbudget på fickan. Obalanserna fortskred. Med den nya regeringen gavs nya politiska signaler om + 7,8 Mdr som efter förhandlingar blev 7,3 Mdr. En dramatisk kvantitativ neddragning av främst armén gav en "vassare" försvarsmakt. Sverige var ensam att "upprusta" i Europa. Sant, men också vacker retorik.

I många stycken var FB 92 olyckligt, vilket inte enbart är politikernas fel. Den olyckliga utvecklingen från FB 92:s beslutsprocess är att en starkare partipolitisk splittring är i antågande. Efter att undsluppit två världskrig och sett fördelarna med en defensiv beväpnad neutralitet mellan maktblocken fanns det utrymme för bred politisk enighet om försvaret.

I dag är *krigshoten* nedtonade men *krishoten* det motsatta. Supermakten Sovjetunionen är borta. Västra Europa går

Fil stud Peter Larsson är löjtnant i reserven.

mot integration medan östra går mot nationellt uppbrott och självständighet. Krishärddar sprutar upp; Balkan och Kaukasus just för stunden. I vårt närområde är Baltikum fritt, OSS försvagat och nedrustningsavtalen tar vid. I den miljö kommer de traditionella ideologiska motsättningarna i dagen hos partierna.

Tillbaka till försvarets existensberättigande

Terrorbalansen var en parentes för den traditionella höger-vänsterskalan om uppfattningen försvar-fred. Förespråkare för en militärmakt, läs högerorienterade, ser försvaret som en garanti för nationens säkerhet. Avgörande är tillförlitligheten av värnkraften. Motståndare, läs vänsterorienterade, motsätter sig eller ifrågasätter försvarets hela existens. Avgörande här är själva försvarets giltighet.

Den konservativa inställningen om ett försvar som förlängningen av samhällets säkerställande blir nu som förr självklar. Här finns också en naturlig koppling mellan professionen – officerares gemensamma värden med konservativa makthavare. Moderater som neutrala under efterkrigstiden eller som del i ett europaförsvaret vill förbli rustade. Däremot är den socialistiska inställningen mer komplicerad. I sin kärna bygger den på reaktionen mot det kapitalistiska systemet där militarism bara är ett skydd för kapitalstaten.

Den revisionistiska socialdemokratin har accepterat det traditionella samhällssystemet där försvaret är en naturlig del. Socialdemokratin har sett som sin uppgift att trygga medborgarnas framtid i en välfärd. Ett nationellt försvar mot totalitära hot för skydd av de egna värdena kunde

rättfärdigas. Samtidigt finns det ingen militär tradition i arbetarrörelsen, inställningen till brukspatroner och officerare var likartad.

I stället har man en radikal tradition från 1920–30-talen. FB 25 vittnar om det. Världskriget och dess bipolära avkomma gav SAP en försvarsvänlig inställning. Dess bidrag till försvaret var i hög grad syftet att demokratisera det auktoritära systemet. Underbefäls- och underofficersgrader skulle suddas ut. Det är dock inte till denna tidigare pacifism som socialdemokratin kastar sig tillbaka. Men i en miljö där en militär motståndare inte går att peka ut och vänstergrupper poängterar försvarskostnaderna kan socialdemokratin hävda sin traditionella hållning att ett försvar faktiskt bara är ett nödvändigt ont.

Mycket riktigt blev SAPs linje allt klarare i utredningsarbetet till FB 92. Då kommittén havererade hösten 1990 visade det sig att socialdemokraterna ville ha en nollbudget under femårsperioden. Detta befästes också i deras motmotion till regeringens prop 1991/92:102 i februari i år, då endast en omställningsfond för de anställda skulle anslås. 12 brigader tyckte SAP var optimalt. Socialdemokratin har också gått i bräschen för internationella kontakter i solidarisk anda. FN, neutralism tillsammans med stater i tredje världen har premierats. I ett integrerat Europa torde socialdemokratin argumentera för kollektiva säkerhetsarrangemang med betoning på annat än försvar.

Den liberala traditionen har precis som socialdemokratin en radikal uppväxt. Den enskilda individen har ställts i centrum vilket innebär att man ska göra upp med offentliga institutioner, där-

ibland militärväsendet. Här finns därför ingen naturlig koppling till försvaret. Folkpartiet har liksom andra sett fördelarna med vår säkerhetslösning och vårt försvar. Men framgent finns det inget som ger försvaret en starkare ställning mot andra utgifter i budgeten. Ett framtida säkerhetssystem i Europa kanske kan bortrationalisera dyra delar av vårt försvar.

Centerrörelsens starka försvarsvilja har traditioner, först från sin konservativa bakgrund med skyddet för nationalstatens värden och livsförsörjningen vid avspärning. Man betonar den allmänna värnplikten och neutraliteten som garantier för de små värdena hos alla oavsett lokalisering. Det gamla djupförsvaret med lokal rekrytering stärkte hembygden. Det medför att i dag står centern socialdemokraterna närmare än moderaterna i neutralitetsdebatten.

Övriga partier har inte haft någon större praktisk inverkan i den svenska försvarspolitik. På vänsterkanten förtydligar dock vänsterpartiet och miljöpartiet att närmandet till Europa medför risker för passivt acceptering av kärnvapenstaters intentioner. Kristdemokraterna har en alltigenom borgerlig syn men tillsammans med liberalerna är den internationella humanitära insatsen en större ledstjärna för konfliktlösning. Ny demokratis inställning är osäker om ens etablerad, snarast torde den för dagen aktuella försvarspolitiken eventuella rationalitet avgöra nyd:s inställning.

Integration eller isolering

Sverige har med bred politisk uppslutning tagit steget mot EG och Europa. Men vad

beträffar vår säkerhetspolitiska lösning finns det fortfarande starka skiljaktigheter om främst vår eventuella neutralitet. EG-kommissionen har välkomnat vår ansökan men markerat att vår neutralitet inte är förenlig med EG/EUs framtida säkerhetstänkande. Redan här visar partierna tecken på splittring.

Tänkbara utvägar skulle vara ett fullständigt och reservationslöst närmande till den framtida unionen. Det torde ske på bekostnad av en stark unionsfientlig hemmaopinion. En annan trolig utväg skulle vara ett ekonomiskt närmande men med bibehållen neutralitet, vilket inte gjort oss till fullvärdiga medlemmar.

Inget är egentligen att föredra. Fullvärdigt medlemskap skulle vara mer säkerhetspolitiskt riktigt. Men det skulle skapa mer splittrade partier i försvarsfrågor, vilket hade försvårat varje eventuellt svenskt deltagande i insatser, typ fredsbevarande styrkor till Jugoslavien. Omvänt hade Sverige med bibehållen neutralitet isole-rats i norr. Vi hade uppfattats som osolidariska i en Europaprocess där vi endast vill nå de ekonomiska godbitarna. Vi kunde inte heller hävda att vi då bidrar till avspänning. Avspänning gentemot vad?

Acceptera motståndet?

De som förespråkar ett "neutralt EG-medlemskap" kan synas inskränkta i en egen stugknutsdebatt. Kanske många konverterar före folkomröstningen, men att motståndare till ett europaförsvaret finns måste accepteras. Vi ska betänka att vi undsluppit krig i nästan 200 år. Vårt samhällsbygge i modern tid symboliseras gärna hos folk som ett homogent samförståndsarbete, där den svenska modellen,

tredje ståndpunkten eller alliansfriheten fortfarande sitter på mångas näthinnor. Att då bege sig in i ett osäkert utformat europaförsvar kan vara skrämmande. Alla de stora partierna ställer sig bakom EG-medlemskapet. Men inom centerrörelsen och socialdemokratin finns starkt motstånd både till EG men främst till dess eventuella europaarmé. Miljöpartiet och främst vänstern har i dag nej till EG som slagträ i ett politiskt landskap där de slåss för överlevnad. Dessa motståndare appellerar till stora osäkra grupper som kvinnor, ungdomar eller folk i glesbygd.

Här kommer två viktiga faktorer in. Vårt säkerhetspolitiska arv och det faktum att Europas säkerhetslösning inte är fastställd. Vi har möjlighet att tillsammans med andra utforma den i EG som medlemmar. Vårt arv är förvisso neutraliteten men en beväpnad sådan som ska ses i ett nordiskt perspektiv. Sverige har varit en neutral militär-garant i ett spektrum av återhållsamma nordiska NATO-grannar å ena sidan, och ett neutralt Finland å andra sidan. Vi kan påvisa en låg spänningsnivå i Norden även under det kalla kriget. Detta borde vi använda som argument i ett eventuellt framtida försvarssamarbete inom EG.

Ny doktrin

Sverige är i dag doktrinlöst. Europeisk identitet börjar ersätta neutraliteten som begrepp. Men det finns inte mycket till substans i det nya ordet. Innan vi är med-

lemmar och innan EG fastställer sin framtida säkerhetslösning bör vi agera. Vi har tillgång till vårt arv som vittnar om avspänning i Nordeuropa. Vi kan inte bortse från inhemsk opinion mot ett säkerhetsnärmande till Europa. Finland står också på tur till EG, kanske även Norge. Motsvarande inhemska stämningar finns även där. Sverige borde beakta dessa faktorer och försöka skapa sin "europeiska identitet". Det förefaller rimligt att tala om en europeisk identitet som tar "regionalt ansvar".

Inom en europeisk ram kan de nordiska länderna markera att man även i framtiden är beredd att upprätthålla sådan militär förmåga att stabiliteten bibehålls och konfliktnivåerna förblir låga i Norden. Europamotståndare och skeptiker skulle också kunna övertygas att en sådan lösning inte skulle dra in stormakter eller deras trupper till stationering i Norden. Ett regionalt militärt ansvarstagande i Östersjön och på Nordkalotten skulle stärka vår säkerhet inom Europas gränser och skapa samstämmighet inrikespolitiskt. Sveriges arv borde tilltala de kontinental europeerna. De nordiska länderna borde visa sin samhörighet som en fortsatt stabiliserande faktor i ett nytt Europa.

Vi skulle få en seriös debatt där problematiken konkretiserades och de tveksamma skulle få klara alternativ. Finns det något område där nationellt samförstånd måste råda så är det säkerhetspolitiken.